

MEĐUNARODNI MATERIJALNO PRAVNI OSNOVI KRIVIČNO PRAVNE ZAŠTITE PRAVA NA INFORMACIJE O STANJU ŽIVOTNE SREDINE*

Vladan Joldžić*

Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd

Rad se bavi pitanjima potrebe preciziranja materijalno pravnih osnova za primenu člana 268. Krivičnog zakonika Republike Srbije u konkretnim slučajevima. Tačnije, poštujući metode pravnih nauka (normativno pravni, logičko normativni, formalno normativni i normativno-hijerarhijski) autor polazi od prvenstvenog značaja normi jednog broja normi legislativnih dokumenata međunarodnog prava koji jesu i zakoni Republike Srbije, i to zakoni hijerarhijski praktično samo ispod Ustava kada se razmatra materija kojom se bavimo: pravo na informacije od značaja na životnu sredinu, jedno iz korpusa mozaika prava čoveka.

KLJUČNE REČI: informacije od ekološkog značaja / inauguranje prava na informacije / kaznena zaštita

1. UVOD

U aktuelnom vremenu postojanje Člana 268. - Povreda prava na informisanje o stanju životne sredine Krivičnog zakonika Republike Srbije¹ od

---

* Ovaj tekst je nastao kao rezultat na projektu "Kriminal u Srbiji: fenomenologija, rizici i mogućnosti socijalne intervencije" (broj 47011) koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS.

* E-mail: vladanj@eunet.rs

većine laika, ali i pravnika, posmatra se kao nešto samo po sebi osnovano, razumljivo i primenljivo. Ipak, ako samo malo razmislimo i analiziramo činjenice uvidećemo da to i nije baš tako, kako smo to objasnili još 1997.g., formirajući prednacrt glave krivičnih dela protiv životne sredine², kojim tekstom su po prvi put formirani osnovni oblici svih normi dotičnog poglavlja. Logično je da se moraju da poznaju i takozvani materijalno-pravni osnovi ovih krivičnih dela, te tako i iz člana 268., ka kome usmeravamo pažnju. Našu pažnju materijalno pravni osnovi zaslužuju iz više razloga. Pre svega vreme je pokazalo da poslanici prava u velikoj meri ne poznaju:

1. same, uistinu brojne, materijalno pravne osnove krivično pravnog progona počinitelaca delikta iz člana 268., a upravo iz ovog razloga ni
2. stvarne oblike njegovog iskazivanja.

Ovo zahteva:

1. na prvom mestu upravo razmatranja svega onoga što se može da smatra materijalno pravnim osnovima zaštite prava na ekološke informacije, posebno ako imamo u vidu da se time štiti jedan segment mozaika ljudskih prava, i
2. razmišljanja o mogućim manjkavostima sada važeće norme člana 268.

Orijentisanje istraživačke pažnje na materijalno pravne osnove kazneno pravne zaštite prava na informacije logično je iz jednostavnog razloga što dotični osnovi uspostavljaju precizne obaveze: 1. šta, 2. ko, 3. kako, i 4. do koje mere, te 5. na koji način je u obavezi da poštuje, što znači i 6. čini, otuda i kako država, kao tvorac i garant prava jeste, te čime to jeste, ali i u kojoj meri, u obavezi da zaštiti, što jasno znači i kazneno pravno zaštititi, od mogućih povređivanja ovih obaveza te proizvođenja neželjenih i zabranjenih posledica? Sve ovo u našem radu (analizi) takođe zahteva primenu metoda pravnih nauka, na prvom mestu: normativno-pravnog, logičko normativnog, Formalno-normativnog, materijalno-normativnog te normativno-hijerarhijskog metoda³

---

¹ Krivični zakonik, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br.: 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 i 108/2014.g.

² Vidi bliže: Joldžić Vladan (1997.): *Poglavlje V – Krivično pravna zaštita životne sredine*, str. 376. - 399, knjige *Pravo i životna sredina* (ISBN 86-80763-46-2).

³ O rečenom vidi: Joldžić Vladan (2007): *ECOLOGY LAW - GENERAL PART. Or on the Elements Necessary for the Establishing and Existing of the Independent Law Discipline*, izdavač: IKSI, Beograd, str. 46.- 51.

Na samo startu je neophodno da upozorimo na još jedan momenat. Iako i u aktuelnom vremenu većina ekološki orijetisanih poslenika prava posmatra Arhusku konvenciju (Konvenciju o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine⁴) kao osnovni, pa čak i jedini tekst međunarodnog prava koji se bavi pravom na ekološki značajne informacije, stvarnost je mnogo složenija, te ima svoju višedecenisku predistoriju, koja zaslužuje našu pažnju. Samo ovakvo razmišljanje vodi nas kroz dve faze analize: a.) vreme pre i b.) vreme po formiranju i stupanju na snagu takozvane Arhuske, otuda i dva logička dela ovog rada.

Ulazeći u dublju analizu takođe moramo da budemo svesni da su se tokom decenija razvoja međunarodnih političkih odnosa te međunarodnog prava formirale četiri vrste za nas značajnih dokumenata: povelje, deklaracije, preporuke i konvencije.

Deklaracije i preporuke ne predstavljaju obavezujuće dokumente već akte koji upućuju pozive državama da iskažu volju za konkretne akcije, takve koje često, mada ne i nužno, zahtevaju i aktivnosti na polju izgradnje novih elemenata domaćih zakonodavstava. Konvencije su mnogo preciznije te se, s obzirom na svoju strukturu, mogu da posmatraju kao legislativni akti formirani zajedničkom voljom država iskazanom na međunarodnom planu, pri čemu iste određuju njihove: predmete, ciljeve, uslove njihovog stupanja na snagu te primene, bilo direktno ili pak putem daljeg preciziranja posebnim zakonskim aktima od strane država ratifikatora. Ovo važi i za Republiku Srbiju. I ona je ratifikovala ili pak nasledila čitav niz ovih akata, što znači i povelja te konvencija. No naše logičko polazište jeste Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima⁵, čiji su principi već više decenija i formalni elementi čak i osnovnih zakona država. Pa tako i Ustava Republike Srbije⁶.

---

⁴ Arhuska konvencija o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine, usvojena je na „Četvrtoj konferenciji Ministara: Životna sredina za Evropu” u gradu Arhusu (Danska, 25. juna 1998. godine), organizovanoj od Ujedinjenih nacija – Ekonomske komisije za Evropu. Vidi bliže: The UNECE Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters (Aarhus Convention). Oficijelni tekst dostupan sa: <http://www.unece.org/env/pp/treatytext.html>.

⁵ The Universal Declaration of Human Rights (UDHR) - United Nations General Assembly Resolution 217 A (III) (French), Paris on 10 December 1948.

⁶ Vidi bliže: Ustav Republike Srbije, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 83/2006.g., članove: 16., 18., kao i 23. – 74.

2. ELEMENTI MEĐUNARODNOG JAVNOG PRAVA OD ZNAČAJA ZA USPOSTAVLJANJE MATERIJANO PRAVNIH OSNOVA KAZNENO PRAVNE ZAŠTITE PRAVA NA INFORMACIJE

2.1. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima⁷, doneta još 1948.g. Već članom 1. jasno kaže da su svi ljudi rođeni jednaki u svojim pravima, što znači i na zdravu životnu sredinu, bez koje nije ni moguće ostvarivanje prava koje uspostavlja Član 25. propisujući da svako ima pravo na standarde življenja adekvatne zdravlju i dobrobiti. Sa ovim je povezana i logika Člana 5. koji propisuje da niko ne sme biti izložen nehumanom ili degradirajućem tretmanu, a takav tretman sasvim sigurno postoji kada se teže narušavaju neophodni ekološki parametri življenja, od kojih su neki paralelno zaštićeni i Konvencijom o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida⁸, koja inkriminiše svako ono postupanje koje otežava životne uslove uključujući i negativan – zabranjen odnos prema elementima prostora. Kada se imaju u vidu ovi elementi tada je jasno da Član 5. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima predstavlja normu koja pruža zaštitu ne samo prostorno-ekološki valjanim uslovima života čoveka, već time automatski i informacijama o svemu što ove vrednosti i prava na iste ugrožava ili povređuje.

U finalu, možemo da primetimo da posmatrana Deklaracija i svojim članom 21., stavom 2. jasno propisuje da svako ima jednako pravo pristupa javnim službama, znači i onim koje:

- su zadužene za zaštitu životne sredine, dakle, automatski i prostora, ali i
- službama koje rukuju ekološkim informacijama,

jer su ove informacije od krucijalnog značaja za ostvarivanje prava na zdravu životnu sredinu – složeni deo ukupnog prostora.

Iz napred uočenog takođe je jasno da svako ima pravo na zaštitu svojih prava, što znači i na informacije, u administrativnom i sudskom, što znači i kaznenom postupku.

---

⁷ Deo je pozitivnog zakonodavstva Republike Srbije time što je suštinski ugrađena u isto elementima: stava 1. člana 16. te tekstem člana 18. Ustava.

⁸ Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida, *Službeni vesnik Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ*, br. 2/1950.

2.2. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima

Ujedinjene Nacije su na zasedanju Generalne Skupštine decembra 1966. godine donele Međunarodni ugovor o građanskim i političkim pravima. U okviru ovog dokumenta formiran je Član 19., koji jasno propisuje i da „svako treba da ima pravo na slobodu izražavanja, uključujući i traženja, primanja te saopštavanja informacija i ideja svih vrsta, bez obzira na granice ... putem bilo kog medija po ličnom izboru (st. 2.)”, što se sve, logički, odnosi i na pravo i mogućnost: a.) prijema, b.) traženja, ali i v.) plasiranja informacija od ekološkog značaja.

Posmatrani dokument obavezuje (članom 2, st. 3.) Strane ugovornice da obezbede efikasnu zaštitu prava na terenu pod svojom jurisdikcijom, a to znači i prava na zdravlje i zdravu životnu sredinu (garantovanih Članom 1. u vezi Člana 25.) ali i sve informacije sa tim u vezi! U finalu, Delu V, Član 47. propisuje da je, na bazi ovog Ugovora, pravo svih ljudi da uživaju inherentna im prava, dakle i na zdravu životnu sredinu kao i informacije u vezi iste, te saglasno tome i koriste svoja prirodna dobra i resurse.

2.3. Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima

Međunarodnim paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, koji je na domaćem prostoru kao zakon stupio na snagu još februara 1971. godine, opšti objekt regulacije određen je samim imenom, no to ne znači da je samo on obuhvaćen, već su pojedini njegovi članovi i od direktnog značaja za odnos čoveka i prostora, ali i svih informacija sa njim u vezi.

Dotična Konvencija, šest godina pre Stokholmske deklaracije, jasno kaže (kroz Član 1. stav 2.), da ljudi slobodno raspolažu svojim prirodnim dobrima i resursima, čime je uvedena obaveza poštovanja *principa permanentnog suvereniteta nad prirodnim resursima*, ali i prava na odgovarajuće informacije o ovim resursima!

Šta više, Član 12. svojim drugim stavom propisuje obavezu državama da preduzmu sve što je neophodno za higijenu radnog sredine i higijenu životne sredine, dve kategorije prostora. A ovo nije moguće bez formiranja, raspolaganja i dostupnosti adekvatnih informacija!

Posmatrani Ugovor uvodi i obavezu pravne zaštite životne sredine, što takođe nije moguće bez praćenja njenog stanja, dakle *formiranja za to neophodnih informacija*! Otuda je logično da je i sama povreda ovih obaveza jasan materijalno pravni osnov za inkriminaciju takvih neželjenih činjenja, ili makar njihovo podvrgavanje normama prekršajnog prava.

2.4. Svetska povelja za prirodu

Ujedinjene Nacije su oktobra 1982. godine donele dokument globalnog značaja, Svetsku povelju za prirodu⁹ kojom su, pozivajući na ekološki poželjan odnos prema elementima prirode, polazeći od obaveze poštovanja usvojenih principa (Čl. 14.), ali i širenja znanja (što znači: specifičnih informacija) o prirodi, obrazovanjem, uspostavile i jedan broj obaveza od direktnog značaja za materiju kojom se bavimo u radu. Pa tako i „da svako planiranje, uključujući sve njegove osteljive elemente, kao i formulacije u cilju koinzervacije prirode, takođe i inventar ekosistema i njihovih elemenata, kao i mogućih dejstava predviđenih aktivnosti, bude predloženo javnosti na nači i sa dovoljno vremena da se efikasno konsultuje (Član 16.)”. Što jasno znači da ova Povelja poziva na:

1. predočavanje ekološki bitnih informacija javnosti, i
2. uspostavljanje efikasnog sistema konsultovanja javnosti po ekološki bitnim pitanjima. Pri tom Povelja poziva na jasno učešće kako pojedinaca tako i organizovanih grupa u donošenju odluka od uticaja na njihovu životnu sredinu kao i na činjenicu da moraju imati pravo pristupa pravosudnom sistemu u cilju zaštite svojih ugroženih ili povređenih prava (članom 23.). U finalu, članom 24., ukazuje da svaki subjekt ima i obavezu učešća u ovim političkim procesima u cilju obezbeđenja sprovođenja ovih principa u život.

Kao što vidimo ova tri analizirana člana, gotovo dve decenije pre Arhuske konvencije, se jasno odnose na ekološke informacije, njihovu ulogu i značaj u životu društva i države, te puteve zaživljavanja ali i zaštite istih. Takođe i da svakoj državi članici UN uspostavlja obaveze formiranja sredstava zaštite, što podrazumeva i kazneno pravne zaštite od povreda obaveza i navedenih članova 14. i 16.

2.5. Konvencija o prekograničnim efektima industrijskih udesa

Konvencija o prekograničnim efektima industrijskih udesa jasno, svojim 9. članom, uspostavlja obavezu Stranama da obezbede javnosti mogućnost učešća u odgovarajućoj proceduri sa ciljem obezbeđenja njenog stavova i zaključaka o prevenciji i merama odgovora, jednako onim pravima

---

⁹ General Assembly 48th plenary meeting, Resolution A/RES/37/7 - World Charter for Nature, 28th October 1982, New York.

javnosti zemlje porekla opasnosti ili samog negativnog ekološkog uticaja. S obzirom da je dotična konvencija proglašena za zakon Republike Srbije¹⁰, ovaj član je takođe u pravno-logičkoj vezi sa Članom 42. – Upozorenje javnosti, već pominjanog Zakona o zaštiti životne sredine. Tačnije, dotični član uspostavlja obavezu upozorenja javnosti a samo neispunjavanje ove obaveze je direktna povreda prekršajne norme iz člana 120., stava 1., tačke 6. pomenutog Zakona o zaštiti životne sredine, mada je očigledno da se svakim uskraćivanjem ovakve informacije uistinu radi o povredi prava na ekološku informaciju inkriminisanu i normom člana 268. Krivičnog zakonika.

Ovaj sudar normi valja ispraviti doradom Zakona o zaštiti životne sredine – uspostaviti razlikovanje:

- nedavanja informacija od značaja za samu zaštitu životne sredine, te
  - nedavanja ekološki bitnih informacija koje vode i ka ugrožavanju prava čoveka na:
    - zdravu životnu sredinu, i/ili
    - zdravlje, te
    - sigurnost života,
- od mogućih zagađenja.

2.6. Konvencija o zaštiti i korišćenju prekograničnih vodotokova i međunarodnih jezera

Republika Srbija je ratifikovala Konvenciju o zaštiti i korišćenju prekograničnih vodotokova i međunarodnih jezera¹¹ koja reguliše ne samo jedan broj bitnih pitanja odnosa prema vodama već i odnosa spram informacijama od značaja za vode, i to o:

- razmeni informacija između država (članom 13.),
- uzbunjivanju u slučaju pojave opasnosti ili posledica (čl. 14.),

---

¹⁰ Vidi: Zakon o potvrđivanju Konvencije o prekograničnim efektima industrijskih udesa, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 42/2009.g.

¹¹ Konvencija o zaštiti i korišćenju prekograničnih vodotokova i međunarodnih jezera, *Službeni glasnik Republike Srbije – Međunarodni ugovori*, broj 1/2010.g.

- dostupnosti informacija javnosti, a posebno o merama koje se preduzimaju ili se planira da se preduzmu a jesu ili mogu da budu od ekološkog značaja¹².

Ovo uistinu znači da je onemogućavanje dostupnosti ovih informacija javnosti, ili pak njihovo prikrivanje, protivno obavezama iz posmatrane konvencije, otuda i jasan istovremeno formalni i materijalno pravni za inkriminisanje takvih radnji, tačnije radnji iz aktuelnog člana 268. Krivičnog zakonika.

2.7. Konvencija o biodiverzitetu

Konvencija o biodiverzitetu takođe obavezuje Strane na obezbeđivanje uslova za učešće javnosti u odlučivanju. Preciznije, učešće u odlučivanju o projektima koji mogu imati uticaj na biodiverzitet (čl. 14.)¹³. Otuda je samo propisivanje ove obaveze i njeno inkorporiranje u zakonodavstvo Republike Srbije¹⁴ formalni i materijalno pravni osnov za primenu člana 268. Krivičnog zakonika u konkretnom slučaju!

2.8. Arhuska konvencija i njen značaj kao materijalno pravnog osnova za član 268. Krivičnog zakonika

Arhuska konvencija povezuje ekološka prava i prava čoveka na zdravu životnu sredinu uz puno poštovanje principa da smo u svom postupanju odgovorni i prema budućim generacijama. Fokusira se na sve vrste informacija koje su od značaja za ostvarivanje ovih prava. U suštini je orijentisana na regulaciju mogućnosti, saobrazno potrebama, demokratske javnosti da deluje na održivi razvoj upravo kroz uticaj na formiranje i donošenje odluka od ekološkog značaja.

Sve bitne norme Arhuske konvencije moguće je kasifikovati u tri grupe: *prvu*, koja obrađuje pravo na pristup informacijama od ekološkog značaja uopšte (čl.: 1.-5.), *drugu*, koja se odnosi na pravo javnosti da učestvuje u donošenju odluka od značaja za životnu sredinu, za koje

---

¹² Vidi šire: Joldžić Vladan: Ekološka politika. Od ideje do izgradnje međunarodnog ekološkog prava, str. 325.- 327.

¹³ Vidi šire: Joldžić Vladan: Ekološka politika. Od ideje do izgradnje međunarodnog ekološkog prava, str. 343. - 346.

¹⁴ Vidi: Zakon o potvrđivanju konvencije o biološkoj raznovrsnosti, *Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori*, br. 11/2001.g.

informacije moraju biti dostupne (čl. 6. – 8.), *tetreću grupu*, koja reguliše mogućnosti ostvarivanja prava pristupa:

- a.) upravnom, i
- b.) pravosudnom sistemu

u cilju ostvarivanja i zaštite prava na ekološku informaciju, tim putem i prava na zdravu životnu sredinu, a što je regulisano elementima Člana 9.

O bitim elementima i značaju te značenju normi iz prve i druge grupe ove konvencije smo već ranije pisali¹⁵. Zato pažnju usmeravamo na sam „Član 9. - Prava na pravnu zaštitu" i njegov značaj za praktičku primenu člana 268. Krivičnog zakonika Republike Srbije.

Arhuska konvencija, svojim Članom 9. – *Prava na pravnu zaštitu* detaljno reguliše ostvarivanje ovih prava kroz prava pristupa ekološki značajnim informacijama kroz:

- a.) upravni, i
- b.) sudski postupak

za slučajeve kada zainteresovani subjekt (fizičko ili pak pravno lice), a takođe i zainteresovana javnost, smatra da je pravo na ovu informaciju uskraćeno ili pak povređeno (ograničeno) mimo pravila same posmatrane konvencije, ali i zakona te pratećih podzakonskih akata važećih unutar teritorije suverene države, što na našem terenu znači: zakona i podzakonskih akata Republike Srbije.

Svaka Strana je, po osnovu člana 9., stava 1., u obavezi da u okviru svog nacionalnog zakonodavstva *ustpostavi regule* kojima obezbeđuje da pripadnici zainteresovane javnosti koji: imaju dovoljnog interesa, ili, alternativno [čl. 9., st. 1., pod (a)] i tvrde da je došlo do kršenja prava [čl. 9., st. 1., pod (b)], imaju pravo na postupak preispitivanja pred sudom i/ili drugim nezavisnim i nepristrasnim telom ustanovljenim zakonom, u cilju pobijanja materijalne i procesne zakonitosti: 1. bilo koje odluke, 2. činjenja, ili 3. propuštanja činjenja, a koje je suprotno odredbama "Člana 6. – Učešće javnosti u donošenju odluka o posebnim aktivnostima". Razjasnimo materijalno pravne osnove ovoga prava, time istovremeno i formalne materijalno pravne osnove aktuelnog člana 268. Krivičnog zakonika Republike Srbije.

---

¹⁵ Vidi, primera radi: Joldžić Vladan (2011.g.) Ekološko-pravna zaštita kao razvojno promenljiva - teorijsko-praktički pristup, str.: 150. – 151, 158.

Kako već i letimična analiza pokazuje ova Konvencija, potvrđena za zakon Republike Srbije, poseduje veći broj ovih elemenata kao mogućih materijalno pravnih osnova za primenu člana 268. Pa se tako:

1. po osnovu člana 268. Krivičnog zakonika u vezi čl. 4. Arhuske konvencije (Dostupnost informacija o životnoj sredini) svako neizvršavanje obaveze činjenja ekoloških informacija dostupnim javnosti može da smatra izvršavanjem dotičnog krivičnog dela,
2. neizvršavanje obaveze prikupljanja i dostavljanja informacija u oblasti životne sredine, uspostavljene čl. 5. Arhuske konvencije (Prikupljanje i dostavljanje informacija u oblasti životne sredine) takođe može da smatra za materijalno pravni osnov čl. 268. Krivičnog zakonika, s obzirom da dotična radnja uistinu logički jeste zabranjeno i inkriminisano uskraćivanje ovih podataka,
3. neizvršavanje obaveze informisanja javnosti od tzv. „operatera” o aktivnostima od mogućeg ili stvarnog znatnog negativnog uticaja na životnu sredinu jeste krivično delo iz čl. 268. Krivičnog zakonika u vezi čl, st. 6. Arhuske konvencije, preciznije: krivično delo nečinjenja, nedostavljanja javnosti svih informacija od ekološkog značaja na koje činjenje je obavezno fizičko lice - operater postrojenja,
4. neizvršavanje obaveze u vezi adekvatnog vođenja podataka za takozvani „registar zagađenja” iskazuje kao krivično delo iz člana 268. Krivičnog zakonika u vezi člana 5., stava 9. Arhuske konvencije, koji na to obavezuje, a istu potom razrađuje Zakon o hemikalijama Republike Srbije¹⁶,
5. svako uskraćivanje podataka, makar iskazano time da se i ne vode uopšte ili ne vode adekvatno, a koji se odnose na spisak aktivnosti (njih 19) pobrojanih Aneksom 1. Arhuske konvencije takođe može da smatra materijalno pravnim osnovom za primenu člana 268. Krivičnog zakonika, preciznije: deliktom iz člana 268. Krivičnog zakonika u vezi člana 6., stava 1. pod (a) Arhuske konvencije.
6. Šta više svaki subjekt, fizičko lice ili privredni subjekt, koji ne ispoštuje Arhuskom konvencijom (njenim članom 6., stavom 3.) uspostavljenu a zakonima preciziranu obavezu određivanja adekvatnih rokova za činjenje ovih informacija dostupnim te učešća javnosti u razmatranju nacrta kao i donošenju odluka od značaja za životnu sredinu, takođe

---

¹⁶ Zakon o hemikalijama Republike Srbije, *Službeni list Republike Srbije*, br.: 36/2009., izm. i dop. br. 88/2010.g., 93/2012.g.

može da se posmatra kao materijalno pravni osnov za primenu člana 268. Krivičnog zakonika.

7. Uostalom na ove rokove i njihovo poštovanje i kada govorimo čak i o samim prednacrtima dotičnih dokumenata obavezuje nas upravo član 6. Arhuske konvencije svojim stavom 4., te je njihovo nepoštovanje, što znači nečinjenje ovih dokumenata dostupnim javnosti u propisanim rokovima takođe materijalnopravni osnov za primenu člana 268. Krivičnog zakonika (u vezi čl. 6., st. 4. Arhuske konvencije).

Ono na šta moramo da podsetimo je da je od 2008. godine na snazi Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela¹⁷, što znači da za počinjenje delikta iz člana 268. Krivičnog zakonika mogu da odgovaraju odgovorna lica pravnih lica, te sama pravna lica, ukoliko izvrše neku od prethodno objašnjениh povreda.

3. UMETO ZAKLJUČKA

Ono na šta u završnici ovoga teksta moramo da upozorimo je činjenica:

1. da jedan broj zakonskih akata a koji se odnosi na aktivnosti pobrojane Aneksom 1 Arhuske konvencije, iako sve jesu tretirane domaćim zakonima, nije u potpunosti tretiran, to jest dobrom delu istih fale kaznene norme koje se odnose na neizvršavanja obaveza iz Arhuske konvencije u vezi ekološki značajnih informacija,

2. jedan broj ovih zakona uistinu poseduje kaznene norme, ali prekrašaje, praktično za iste radnje kakve su inkriminisane članom 268. Krivičnog zakonika, i u finalu

3. čak i brojni pravnici često previđaju činjenicu da nam pobrojanje i regulacija aktivnosti [iz Aneksa 1 Arhuske konvencije- Spisak aktivnosti pomenutih u Članu 6. stav 1 (a)], te u okviru istih i postupanja u vezi ekoloških informacija a locirano unutar niza posebnih zakona Republike Srbije (onih unutar kojih ima ovakvih normi) nije ništa drugo do tautologija. Ovo iz jednostavnog razloga što je već sama Arhuska konvencija zakon Republike Srbije. Šta više zakon čije su norme formalno pravno hijerarhiski iznad normi o ekološkim informacijama posebnih zakona Republike, što znači da su tužilaštva i sudovi u obavezi da ove elemente Arhuske konvencije na samom

---

¹⁷ Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, *Službeni list Republike Srbije*, br. 97/2008.g.

startu posmatraju kao primarne formalne materijalno pravne osnove člana 268. Krivičnog zakonika, te da ih direktno primenjuju!

Posebno pitanje koje postavljamo i sebi i javosti je i da li, polazeći od sagledavanja svih formalno i materijalno pravnih osnova člana 268, ova norma, u obliku kakvom sada postoji, odgovara svojoj svrsi? Mišljenja smo da je nepotpuna, te da stvarnost zahteva da bude detaljnija. Citiraćemo je kako smo je još 1997.g. plasirali u okviru knjige *Pravo i životna sredna* (str. 393.):

Zaštita prava na informacije o stanju životne sredine

1. Ko uskrati podatke o stanju i pojavama koje se odnose na kvalitet životne sredine neophodne za procenu opasnosti po životnu sredinu i za postupanje i preduzimanje radi zaštite životne sredine, zdravlja ili života ljudi,

kazniće se zatvorom do jedne godine.

2. Ko iznese u javnost neistinite podatke o stanju i, ili pojavama koji se odnose na kvalitet životne sredine, čime se može ugroziti spokojstvo građana ili izazvati panika,

kazniće se zatvorom do jedne godine.

3. Ko iznese u javnost neistinite podatke o stanju i, ili pojavama koji se odnose na kvalitet životne sredine, i time ugrozi život ili zdravlje ljudi ili iz tog razloga dođe do uništenja biljnog ili životinjskog sveta u većem obimu ili na širem prostoru,

kazniće se zatvorom od jedne do deset godina.

Kako ste iz teksta mogli da uočite zalažemo se za strožije ali gradirano, kažnjavanje počinitelaca delikta kojim se povređuje pravo na ekološki značajne informacije, saglasno stepenima realnih opasnosti koje mogu da se izvršavanjem različitih oblika ovog delikta iskažu. Jasno, govorimo o opasnosti (apstraktnoj ali i konkretnoj) kako se to posmatra i u okviru Glave dvadeset pete - Krivična dela protiv opšte sigurnosti ljudi i imovine Krivičnog zakonika Republike Srbije. Razume se takođe i u skladu sa u ovom poglavju iskazanom logikom gradiranja sankcija.

LITERATURA

- (1) General Assembly 48th plenary meeting, Resolution A/RES/37/7 - World Charter for Nature, 28th October 1982, New York.

- (2) Joldzic Vladan (2007): ECOLOGY LAW - GENERAL PART. Or on the Elements Necessary for the Establishing and Existing of the Independent Law Discipline, izdavač: IKSI, Beograd, str. 46.- 51.
- (3) Joldžić V. (2008.): Ekološka politika. Od ideje do izgradnje međunarodnog ekološkog prava, str. 325.- 327.
- (4) Joldžić V. (2011.g.) Ekološko-pravna zaštita kao razvojno promenljiva - teorijsko-praktički pristup, izdavač: IKSI, Beograd.
- (5) Joldžić V. (1997.): *Poglavlje V – Krivično pravna zaštita životne sredine*, str. 376. - 399, knjige *Pravo i životna sredina* (ISBN 86-80763-46-2).
- (6) Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida, *Službeni vesnik Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ*, br. 2/1950.
- (7) Konvencija o zaštiti i korišćenju prekograničnih vodotokova i međunarodnih jezera, *Službeni glasnik Republike Srbije – Međunarodni ugovori*, broj 1/2010.g.
- (8) Krivični zakonik, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br.: 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 i 108/2014.g.
- (9) The UNECE Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters (Aarhus Convention). Oficijelni tekst dostupan sa: <http://www.unece.org/env/pp/treatytext.html>.
- (10) The Universal Declaration of Human Rights (UDHR) - United Nations General Assembly Resolution 217 A (III) (French), Paris on 10 December 1948.
- (11) Ustav Republike Srbije, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 83/2006.g.
- (12) Zakon o hemikalijama Republike Srbije, *Službeni list Republike Srbije*, br.: 36/2009., izm. i dop. br. 88/2010.g., 93/2012.g.
- (13) Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, *Službeni list Republike Srbije*, br. 97/2008.g.
- (14) Zakon o potvrđivanju konvencije o biološkoj raznovrsnosti, *Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori*, br. 11/2001.g.
- (15) Zakon o potvrđivanju Konvencije o prekograničnim efektima industrijskih udesa, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 42/2009.g.

*Zbornik IKSI, 1/2015 – V. Joldžić
„Međunarodni materijalno pravni osnovi krivično pravne zaštite prava na
informacije o stanju životne sredine”, (str. 141-154)*

INTERNATIONAL LAW MATERIAL AND FORMAL FUNDAMENTS FOR REPUBLIC OF SERBIA CRIMINAL CODE ARTICLE 268 IN PRACTICE

Text "International law material and formal fundaments for Republic of Serbia Criminal Code Article 268 in practice", starting from the: At first place law science methods (Law normative method, Logic-normative, Formally normative method, Materially-normative method and Normative-hierarchically method), and at the second place elements of International law texts connected with the human rights as well as the problems of environment, explains substantial formal and material law elements which have to be respected and included in forming court decision on the possible injury of the Article 268 of Criminal Code in any concrete case.

*KEY WORDS: environmentally significant informations /
establishing the law on environmentally significant information /
penal law protection.*